
Accountantsverslag 2015

Start van een goede samenwerking!

Accountantsverslag 2015
voor

Gemeente Uden

7 juli 2016

Gemeente Uden
T.a.v. de gemeenteraad van de gemeente Uden
Postbus 83
5400 AB UDEN

7 juli 2016

Referentie: DvB/e0384441/AK/ab

Geachte raadsleden,

Accountantsverslag met betrekking tot de controle van de jaarrekening 2015

Met genoegen presenteren wij u ons accountantsverslag met betrekking tot de controle van de jaarrekening 2015 van gemeente Uden. Onze controle is uitgevoerd conform onze opdrachtbevestiging van 29 juni 2015. Dit verslag gaat in op de belangrijkste bevindingen uit de controle van de jaarrekening van gemeente Uden. Deze bevindingen zijn besproken met het college van burgemeester en wethouders van gemeente Uden. Hun standpunten zijn eveneens samengevat in dit verslag. Op 15 juni 2016 hebben we dit verslag met de audit commissie besproken. Wij hebben dit verslag de titel 'Start van een goede samenwerking' gegeven. U wordt geconfronteerd met grote veranderingen in het sociaal domein, wij zijn gestart als uw accountant wat natuurlijk ook een belangrijke verandering is. Al met al een bewogen jaar.

Ons accountantsverslag bestaat uit drie hoofdstukken. In hoofdstuk 1 hebben wij een overzicht opgenomen van onze kernboodschappen. In hoofdstuk 2 worden de belangrijkste waarnemingen besproken die zijn voortgekomen uit onze controle.

In hoofdstuk 3 wordt een update gegeven over onze eerdere communicatie. De ontwikkelingen die naar onze mening in de nabije toekomst voor gemeente Uden relevant zullen worden hebben wij vanaf 2015 opgenomen in onze Sectortopics App.

Wij willen graag van deze gelegenheid gebruikmaken om u en uw medewerkers te bedanken voor de medewerking die we ervaren hebben tijdens onze werkzaamheden.

Hoogachtend,
PricewaterhouseCoopers Accountants N.V.

Origineel getekend door drs. T.A.G. van Boxtel RA
director

---

*PricewaterhouseCoopers Accountants N.V., Flight Forum 840, 5657 DV Eindhoven, Postbus 6365, 5600 HJ Eindhoven
T: 088 792 00 40, F: 088 792 94 13, www.pwc.nl*

'PwC' is het merk waaronder PricewaterhouseCoopers Accountants N.V. (KvK 34180285), PricewaterhouseCoopers Belastingadviseurs N.V. (KvK 34180284), PricewaterhouseCoopers Advisory N.V. (KvK 34180287), PricewaterhouseCoopers Compliance Services B.V. (KvK 51414406), PricewaterhouseCoopers Pensions, Actuarial & Insurance Services B.V. (KvK 54226368), PricewaterhouseCoopers B.V. (KvK 34180289) en andere vennootschappen handelen en diensten verlenen. Op deze diensten zijn algemene voorwaarden van toepassing, waarin onder meer aansprakelijkheidsvoorwaarden zijn opgenomen. Op leveringen aan deze vennootschappen zijn algemene inkoopvoorwaarden van toepassing. Op www.pwc.nl treft u meer informatie over deze vennootschappen, waaronder deze algemene (inkoop)voorwaarden die ook zijn gedeponeerd bij de Kamer van Koophandel te Amsterdam.

Managementsamenvatting

1. Onze kernboodschappen

2. Belangrijkste controlebevindingen

- 2.1. Een goedkeurende verklaring voor getrouwheid en rechtmatigheid
- 2.2. Verantwoorden geldstromen decentralisaties nog volop in ontwikkeling
- 2.3. Belangrijke risico's binnen de grondexploitaties zien op de NIEGG projecten
- 2.4. De door het college gemaakte schattingen leiden tot diverse bevindingen
- 2.5. Overige jaarrekeningposten nader bekeken
- 2.6. Financiële kengetallen laten stabiel beeld zien
- 2.7. Uden voldoet aan Wet Normering Topinkomens (WNT)
- 2.8. Wijzigingen in wet- en regelgeving – Sector Topics App

3. Onze visie op uw interne beheersing

- 3.1 De belangrijkste onderwerpen uit de rapportage interim bevindingen samengevat

1. *Onze kernboodschappen*

1. Wij hebben een goedkeurende verklaring afgegeven voor de aspecten getrouwheid en rechtmatigheid. Ook uit de controle van de SISA-bijlage komen geen bevindingen naar voren,
2. Als onderdeel van onze controle hebben wij uw systeem van interne beheersing beoordeeld en hierover gerapporteerd in de rapportage interim bevindingen. Wij zijn van mening dat dit adequaat ingericht is en goed functioneert. We hebben de tien belangrijkste punten uit onze rapportage-interim bevindingen in dit verslag toegelicht. Voor de inrichting van de interne controle hebben wij aanbevelingen gedaan ter verdere doorontwikkeling. Op het gebied van IT zijn aanvullende werkzaamheden noodzakelijk geweest.
3. De gemeente Uden beschikt over een gezonde financiële positie en over voldoende weerstandsvermogen om geïdentificeerde risico's op te vangen. Ratio's als de netto schuldquote en solvabiliteit laten een beeld zien wat past bij de gemeente Uden. De structurele exploitatieruimte is in de meerjarenbegroting afgedekt.
4. De beheersing van de grondexploitaties binnen gemeente Uden is adequaat ingericht en de financiële uitkomsten zijn vertaald in de exploitatieopzetten. De parameters voor toerekening van rente, kosten- en opbrengstenstijging die de gemeente Uden hanteert zijn actueel en passend voor de exploitaties. De ontwikkeling van Hoogveld Zuid-Noord is onzeker, dit is in de jaarrekening adequaat toegelicht.
5. De invoering van de nieuwe taken op het gebied van Jeugd en Wmo hebben een grote impact op uw organisatie en daarmee op het jaarrekeningproces 2015. Omdat nog veel onduidelijk was en de organisatie in dit proces afhankelijk is van controle-informatie van derden (zoals informatie van de SVB en de centrumgemeenten waarmee de gemeente Uden samenwerkt) heeft dit geleid tot het later afsluiten van uw jaarrekeningproces 2015 dan u in voorgaande jaren gewend was.
6. In uw jaarrekening is circa €2.131.000 verantwoord inzake de persoonsgebonden budgetten (PGB), waarvan de controle op en uitbetaling van facturen wordt uitgevoerd door de Sociale Verzekeringsbank (SVB). Uit de controleverklaring van de SVB is gebleken dat de SVB geen werkzaamheden heeft uitgevoerd omtrent het vaststellen van de prestatielevering. De gemeente heeft dit ook niet geborgd in haar processen (conform veel andere gemeenten). Daarnaast hebben wij vastgesteld dat voor een bedrag van €262.000 de prestatielevering binnen de WMO-taken niet is vastgesteld en bestaat een onzekerheid ten aanzien van bestedingen Jeugd van €538.000. Dit door onzekerheden ten aanzien van de prestatielevering van de uitgaven vanuit het landelijk transitie arrangement. Hierdoor bestaat onzekerheid over de geleverde zorg en of deze last daarmee getrouw en rechtmatig in uw jaarrekening is verantwoord. Wij hebben om deze redenen dit als onzekerheid meegewogen in onze oordeelsvorming.
7. Uit de controle op de naleving van Europese aanbestedingsrichtlijnen en het gemeentelijk inkoop en aanbestedingsbeleid in 2015 blijken geen tekortkomingen.
8. Wij hebben vastgesteld dat de regelgeving conform de WNT is nageleefd. De opgenomen toelichting in uw jaarrekening 2015 voldoet aan de gestelde eisen van deze wet.

2. Belangrijkste controlebevindingen

2.1. Een goedkeurende verklaring voor getrouwheid en rechtmatigheid

Uw jaarrekening geeft een getrouw en rechtmatig beeld

Wij hebben onze controle van de jaarrekening 2015 van Uden afgerond, en hierbij een goedkeurende controleverklaring verstrekt. De jaarrekening heeft een eigenvermogen van €51.588.000 en een resultaat voor bestemming van €774.000.

Getrouwheid: niet gecorrigeerde bevindingen en onzekerheden hebben betrekking op het sociaal domein

Tijdens onze controle en tot de datum van dit verslag hebben wij een aantal gecorrigeerde en ongecorrigeerde controleverschillen geconstateerd boven onze rapportagedrempel van €72.000.

De ongecorrigeerde verschillen betreffen:

Controleverschillen getrouwheid en rechtmatigheid:	Fouten DT/(CT)	Onzekerheden DT/(CT)
	€'000	€'000
WMO Jeugd-Zin: nog te betalen aan de gemeente 's-Hertogenbosch, niet verwerkt in de jaarrekening.	109	
WMO Jeugd-Zin: geen inzicht in prestatielevering landelijk transitiearrangement.		538
WMO Zin: nog te betalen aan de gemeente Oss, niet verwerkt in de jaarrekening.	46	
Jeugd en WMO PGB: lasten in de jaarrekening te hoog opgenomen ten opzichte van de bestedingen SVB.	126	
Jeugd en WMO PGB: geen inzicht in prestatielevering PGB's.		2.131
Totaal	281	2.669
In % van de totale lasten	0,19%	1,85%
Goedkeuringstoleranties	1%	3%
Oordeel	Goedkeurend	

In paragraaf 2.2. lichten wij de geconstateerde controleverschillen verder toe.

De gecorrigeerde verschillen betreffen:

- aanpassen van de voorziening APPA op basis van actuele grondslagen van €545.000.
- Terugdraaien winstneming grondexploitaties omdat nog niet werd voldaan aan de nota grondbeleid €400.000.
- Diverse balans reclassificaties.

Rechtmatigheidsbevindingen hebben betrekking op sociaal domein

Net als in voorgaande jaren heeft u ook dit jaar zelf interne controlewerkzaamheden uitgevoerd om de rechtmatigheid van de jaarrekening vast te stellen. Uit de intern uitgevoerde werkzaamheden, onze review hierop en onze eigen werkzaamheden, concluderen wij dat de verantwoorde baten, lasten en balansmutaties tot stand zijn gekomen conform het door de raad vastgestelde normenkader en de wettelijke regels.

De geconstateerde fouten en onzekerheden zoals opgenomen in de tabel bij getrouwheid zijn ook van toepassing op de rechtmatigheid. Deze geconstateerde fouten blijven binnen de door u vastgestelde grenzen, zoals Daarom hebben wij ten aanzien van het aspect rechtmatigheid een goedkeurend oordeel verstrekt. In paragraaf 2.2. lichten wij de geconstateerde controleverschillen verder toe.

Uit de controle op de naleving van Europese aanbestedingsrichtlijnen en het gemeentelijk inkoop en aanbestedingsbeleid in 2015 blijken geen tekortkomingen.

Er zijn geen fouten en onzekerheden in de SiSa-bijlage geconstateerd

Jaarlijks is de SiSa-bijlage een onderdeel van uw jaarrekening. Via deze bijlage worden diverse rijks- en provinciale uitkeringen verantwoord. Daarmee vormt de SiSa-bijlage de basis voor afwikkeling van deze uitkeringen. Wij hebben de SiSa-bijlage gecontroleerd met inachtneming van de specifieke instructies die door de Rijksoverheid zijn vastgelegd in de 'Nota verwachtingen accountantscontrole 2015'. Op grond van het Besluit accountantscontrole decentrale overheden (Bado) gelden voor de SiSa andere, zwaardere rapporterings-toleranties dan u als raad in uw controleprotocol hebt opgenomen. Dit om ministeries in staat te stellen de specifieke uitkeringen vast te kunnen stellen en de Algemene Rekenkamer van informatie te voorzien. Wij hebben bij onze controle van de SiSa-bijlage bij de jaarrekening 2015 geen afwijkingen geconstateerd.

In bijlage A.1 gaan wij nader in op de bevindingen per regeling.

De grondslagen voor waardering en resultaatbepalingen het normenkader voor rechtmatigheid zijn aanvaardbaar

De jaarrekening is opgesteld door het college van burgemeester en wethouders van gemeente Uden in overeenstemming met het Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten (BBV). Als onderdeel van onze controle en met betrekking tot de jaarrekening hebben wij:

- de aanvaardbaarheid van de toegepaste grondslagen voor financiële verslaggeving beoordeeld; en
- de juistheid en de volledigheid van de toelichtingen beoordeeld.
- de geschiktheid van het gebruikte normenkader voor rechtmatigheid beoordeeld.

Voorts hebben we in de rapportage interim bevindingen 2015 melding gemaakt van verschillende gewijzigde verslaggevingsregels in de BBV die relevant zijn voor de jaarrekening 2015 van gemeente Uden. Wij hebben de toepassing van deze wijzigingen beoordeeld en hebben hierbij geen onjuistheden geconstateerd. Wij zijn van mening dat de grondslagen voor waardering en resultaatbepaling die het college van burgemeester en wethouders heeft gehanteerd bij het opstellen van de jaarrekening 2015 aanvaardbaar zijn.

Toelichting en paragrafen volledig opgenomen

Wij hebben de toelichtingen in de jaarrekening beoordeeld en zijn van mening dat deze in overeenstemming zijn met hetgeen is opgenomen in het Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten.

Ten aanzien van de kwaliteit van de jaarstukken merken wij het volgende op:

- De programmarekening is van uitstekende kwaliteit en geeft een goed inzicht in het uitgevoerde beleid, de daarvoor gemaakte kosten en de gerealiseerde prestaties. Heel bijzonder is ook de mogelijkheid om via links direct de verbinding te kunnen leggen met de relevante beleidsstukken en regelgeving.
- Wij onderschrijven ook uw streven om te komen tot continuous reporting in plaats van een jaarlijks 'terugblik' moment.
- Ook de paragrafen geven veel en toegankelijke informatie.
- De risicoparagraaf is uitgebreid en geeft een goed inzicht in de risico's waar de gemeente mee geconfronteerd wordt.
- Met de bedrijfsvoering verklaring loopt u voor op de toekomstige wijzigingen in het BBV dat de verantwoording over de rechtmatigheid primair bij het college legt in plaats bij de accountant.
- De balanstoechting vinden we wel zwak. Er staan (te) veel tabellen maar nauwelijks tekstuele toelichtingen. Bijvoorbeeld de tabellen over materiële vaste activa beslaan circa vijf bladzijden. Wij adviseren de tabellen compacter te maken en meer tekstuele toelichting te geven.

2.2. Verantwoorden geldstromen decentralisaties nog volop in ontwikkeling

Opzet van procedures adequaat

Voor de levering van de Jeugdzorg en WMO hebben de centrumgemeenten namens gemeente Uden de contracten afgesloten met zorginstellingen. Hierin zijn vaste prijsafspraken voor elk zorgproduct gemaakt. Deze contracten zijn dus in regioverband (voor Jeugd samen met achttien andere regiogemeenten, waarbij 's-Hertogenbosch fungeert als centrumgemeente en voor WMO in de samenwerking met gemeenten in NO Brabant waarbij Oss de centrumgemeente is) opgesteld zodat elke gemeente in de regio gelijksoortige contracten heeft kunnen afsluiten met de zorginstellingen.

Voor de afrekening Jeugd betreffen dit lumpsum afspraken. In de contracten is opgenomen dat bij een onder/overproductie van 20% een mogelijkheid bestaat tot verrekening. Derhalve dient u toch inzicht te hebben in de totaal geleverde prestatie door de zorginstelling. U heeft via de gemeente 's-Hertogenbosch een verantwoording met controleverklaring op basis van landelijk protocol over de geleverde prestaties en totale last ontvangen. Voor de WMO is de afrekening afgesproken op basis van uren x tarief.

De procedure inzake de WMO is dat gemeente Uden de zorgfacturen goedkeurt voordat de centrumgemeente deze betaalt. Dit proces verloopt via de applicatie Synaxxion. Voordat de budgethouder de zorgfacturen goedkeurt, stelt hij de aansluiting met de door de gemeente Uden afgegeven beschikking vast en meldt dit in Synaxxion. De centrumgemeente betaald vervolgens alleen de goedgekeurde factuurregels aan de zorgverleners. Het proces WMO 'nieuw' is ingericht volgens een adequaat systeem van interne beheersing voordat de beschikkingen worden afgegeven, afgeleid van het reeds bestaande proces WMO 'oud'.

Op basis van gegevensgerichte controles hebben wij vastgesteld dat de afgegeven beschikkingen rechtmatig zijn en dat alleen facturen WMO betaalbaar zijn gesteld na afstemming met de beschikte zorg. Hieruit zijn geen bevindingen naar voren gekomen.

WMO Jeugd: afrekening met gemeente 's-Hertogenbosch basis voor de verantwoording

Ten behoeve van de verantwoording en afrekening van de uitgevoerde taken WMO Jeugdzorg heeft de gemeente Uden een controleverklaring van de accountant van de centrumgemeente 's-Hertogenbosch ontvangen. Deze verantwoording geeft inzicht in de totale lasten van de jeugdzorg in de regio en specifiek voor de gemeente Uden. Omdat met de zorgleveranciers een lumpsum afrekening is overeengekomen en solidariteit met de deelnemende gemeenten, is het specifiek vaststellen van de levering van de zorg niet meer noodzakelijk. Dit komt omdat de zorgverleners een vaste afgesproken vergoeding ontvangen voor de in totaal geleverde zorg. Uit de verantwoording bij de controleverklaring blijkt dat er vanuit de bestedingen €970.000 beschikbaar (<80%) is om de zorgleveranciers met overbesteding (>120%) op basis van de lumpsum vergoedingen te compenseren vanuit de regio. Dit heeft geen direct financieel effect voor de gemeente Uden

De kosten vanuit het landelijk transitiearrangement (LTA) worden door de centrumgemeente betaald op basis van de geleverde prestaties. Hier vindt echter geen controle plaats op de levering, derhalve hebben we de totale last aan LTA's aangemerkt als een onzekerheid in de controle van €538.000.

In totaal moet de gemeente Uden aan de centrumgemeente €109.000 bijbetalen, dit bedrag is echter niet meer als last verwerkt in de jaarrekening 2015, maar heeft wel betrekking op 2015. Daarom hebben wij de €109.000 aangemerkt als fout in de controle.

WMO ZIN: samenwerken in de regio

Voor de WMO ZIN nieuwe taken heeft de gemeente Uden een totaalverantwoording van de centrumgemeente Oss ontvangen. Bij deze totaalverantwoording heeft de accountant van de gemeente Oss een rapportage van feitelijke bevindingen opgesteld. Op basis van deze uitgevoerde werkzaamheden heeft de gemeente Uden inzicht verkregen in de door de centrumgemeente betaalde facturen en de prestatielevering. Gemeente Uden heeft zelf vastgesteld of deze zorg terecht en conform de beschikking is gefactureerd.

Uit het rapport van feitelijke bevindingen is naar voren gekomen dat niet voor alle zorgleveranciers een controleverklaring is ontvangen bij de productieverantwoording of dat het oordeel niet goedkeurend is. Voor het totaal hiervan €262.000 hebben wij een onzekerheid in de controle opgenomen, omdat voor deze bedragen de prestatielevering niet vast te stellen is.

In totaal moet de gemeente Uden aan de centrumgemeente €46.000 bijbetalen, dit bedrag is echter niet verwerkt in de jaarrekening 2015, maar heeft wel betrekking op de afrekening 2015. Daarom hebben wij de €46.000 aangemerkt als fout in de controle.

De levering van de PGB is niet vastgesteld

Voor alle cliënten die een PGB-budget ontvangen worden door de gemeente Uden beschikkingen verstrekt aan de cliënt en de Sociale Verzekeringsbank (SVB). Conform landelijke afspraken verzorgt de SVB het administratieve proces rondom de PGB-verstrekingen. Uden is voor een getrouwe en rechtmatige verantwoording in de jaarrekening 2015 afhankelijk van de informatieverstrekking van de SVB.

Gemeente Uden heeft in jaarrekening 2015 een last voor de Persoonsgebonden budgetten (PGB) voor Jeugd en Wmo voor een bedrag van circa €2.131.000 verantwoord. Het beschikkingsproces vindt binnen de gemeente plaats. De zorg wordt geleverd door de zorginstelling of mantelzorg en de factuurcontrole en uitbetaling wordt uitgevoerd door de Sociale Verzekeringsbank (SVB).

Uit de rapportage van de accountant van de SVB is gebleken dat de Sociale Verzekeringsbank geen werkzaamheden heeft uitgevoerd omtrent het vaststellen van de prestatielevering. Tevens zijn hier door de gemeente geen aanvullende werkzaamheden op verricht. Dit wordt veroorzaakt doordat landelijk niet geheel duidelijk was wie verantwoordelijk was voor de vaststelling van de prestatielevering van de PGB-gelden. Hierdoor bestaat onzekerheid over de geleverde zorg en of de last daarmee getrouw en rechtmatig in uw jaarrekening is verantwoord. Wij hebben om deze redenen dit als onzekerheid meegewogen in onze oordeelsvorming.

Om deze onzekerheid voor de komende jaren te voorkomen adviseren wij u de zorglevering meer te borgen in het eigen gemeentelijke proces. Dit kan bijvoorbeeld door in het herindicatieproces specifiek navraag te doen naar (kwaliteit) van de levering en/of door het uitvoeren van specifieke kwaliteitsonderzoeken onder uw zorgcliënten waarin ook de vraag over prestatielevering wordt betrokken.

Overigens geven de verklaringen van de SVB onvoldoende nauwkeurige zekerheid voor de getrouwheid en rechtmatigheid van de lasten van PGB's die voor rekening van de gemeente Uden komen. De controletolerantie waarmee de SVB een verklaring heeft afgegeven is namelijk groter dan de tolerantie die geldt voor de jaarrekening van de gemeente Uden. Daarnaast kunnen de verwachte fouten en onzekerheden bij de sociale verzekeringsbank niet één op één vertaald worden naar elke individuele gemeente. Hierdoor is de informatie van de SVB onvoldoende geschikt om te betrekken in onze oordeelsvorming. Het effect hiervan is dat de getrouwheid en rechtmatigheid van de PGB-lasten als onzekerheid moet worden meegewogen in het oordeel bij de jaarrekening van de gemeente Uden.

2.3. Belangrijke risico's binnen de grondexploitaties zien op de NIEGG projecten

De grondexploitaties vormen een groot aandeel (24%) van uw balanstotaal. Daarbij is landelijk veel aandacht voor de waardering van de grondposities. Grondexploitaties komen veel in het nieuws, verkopen vallen veelal tegen en het risicoprofiel van veel projecten neemt toe. Ook gemeente Uden ziet daardoor veel ogen op zich gericht en besteedt zorgvuldig aandacht aan adequate interne procedures, bijsturing van projecten en het bepalen van een gepaste financiële waardering. In onze controle besteden wij veel aandacht aan de waardering van uw grondexploitaties. In deze paragraaf gaan wij in op onze bevindingen en aandachtspunten naar aanleiding van onze controle.

De grondexploitaties bij gemeente Uden bestaan op basis van de boekwaarde uit:

(x €1.000)	Stand per 31-12-2015	Stand per 31-12-2014
Niet in exploitatie genomen bouwgronden (NIEGG)	16.254	14.857
Bouwgronden in exploitatie	28.338	29.825
Totaal	44.592	44.682

Onder de Niet in exploitatie genomen bouwgronden (NIEGG) identificeren wij belangrijke onzekerheden ten aanzien van het complex Hoogveld Noord – Zuid. Deze worden verderop in dit verslag nader toegelicht.

In de bouwgronden in exploitatie is de totale positie in 2015 gedaald. Dit is met name te verklaren door de ontwikkelingen in de uitgaven van de bouwgronden en winstnemingen in met name de projecten Velmolen-Oost en Hoogveld.

Waardering is onder meer afhankelijk van schattingen

De waardering van uw grondexploitaties is voor een groot deel afhankelijk van schattingen. Om inzicht te krijgen in de financiële risico's stelt de gemeente exploitatieoverzichten op, waarin een schatting is opgenomen van de te maken kosten en opbrengsten. Aan deze schattingen liggen diverse parameters en uitgangspunten ten grondslag. Hierbij dient te worden gedacht aan het inflatiecijfer waartegen toekomstige kosten en opbrengsten worden gecorrigeerd, gehanteerde rentepercentages, de looptijd van het project (inclusief moment van geplande opbrengsten en kosten) en de uitgifteprijs. Deze parameters bepalen in hoge mate het verwachte financiële resultaat.

In onze jaarrekeningcontrole is de controle van de grondexploitaties een belangrijk aandachtspunt. Voornamelijk de inschatting van de genoemde parameters en uitgangspunten heeft daarbij onze aandacht. In de volgende paragrafen gaan wij in op de belangrijkste bevindingen vanuit onze controle die betrekking hebben op uw grondexploitaties.

Wij kunnen instemmen met de gehanteerde parameters

Bij het actualiseren van de grondexploitaties, maar ook bij het toetsen van de waardering van de niet in exploitatie genomen gronden maakt het college schattingen. Dit op basis van verschillende uitgangspunten en parameters. Wij hebben de gehanteerde uitgangspunten en parameters beoordeeld. In de tabel op de volgende pagina zijn onze bevindingen weergegeven.

Voorziening Bouwgronden in exploitatie afgenomen door bijstelling parameters

De voorziening voor de projecten in exploitatie is ultimo 2015 €12.494.000 (in 2014 was dit €14.798.000). In onderstaande tabel is de voorziening per project in exploitatie opgenomen. De voorziening is lager geworden, dit wordt voornamelijk verklaard door de bijgestelde rente, welke is verlaagd van 4% naar 3,5%, waardoor de resultaten positiever worden.

(x €1.000)	Voorziening per 31-12-2015	Voorziening per 31-12-2014
Herstructurering Loopkant-Liessent	3.010	2.991
Uden – Noord 1	7.672	8.925
Uden – Noord 2	534	152
Nieuw Hoenderbos	594	1.013
Schepersweg	93	60
Nieuw Hoeven	1.591	1.657
Totaal verliesvoorzieningen	12.494	14.798

Op de NIEGG projecten betreffen de voorzieningen:

(x €1.000)	Voorziening per 31-12-2015	Voorziening per 31-12-2014
Eikenheuvel (NIEGG)	378	755
Hoogveld Zuid –Noord (NIEGG)	1.764	2.346
Totaal verliesvoorzieningen	2.142	3.101

In 2015 heeft de gemeente voor €1.045.000 tussentijdse winstnemingen verwerkt. Wij hebben vastgesteld dat deze tussentijdse winstnemingen conform de gemeentelijke kaders zijn verwerkt. Daarnaast is op basis van de bijgestelde exploitaties voor twee projecten een verlies genomen van totaal €83.000.

Uitgiftetempo blijft binnen de afgestemde programmering

Een belangrijk onderdeel van de grondexploitaties is een inschatting van de in de grondexploitaties opgenomen programmering. Dit wil zeggen de omvang van het verwachte aantal te bouwen woningen/bedrijventerreinen in komende jaren. Voor gemeente Uden geldt dat dit voornamelijk betrekking heeft op woningbouw en bedrijventerreinen.

De gemeente beoordeelt jaarlijks de programmering. De totale woningbouwprogrammering blijft ook voor de gemeente Uden binnen de grenzen zoals afgestemd met de provincie Noord-Brabant. Voor de bedrijventerreinen verwijzen wij naar de specifieke paragraaf rondom project Hoogveld Zuid - Noord.

Een belangrijk aspect voor de waardering is de inschatting van het moment waarop kosten en opbrengsten worden gerealiseerd (fasering). Uit onze controle blijkt dat gemeente Uden bij de actualisering van de grondexploitaties opbrengsten (maar ook corresponderende kosten) heeft bijgesteld op basis van de actuele verwachtingen.

Verspreid liggende gronden verplaatst naar materiële vaste activa

In de concept jaarrekening is de positie verspreid liggende gronden van €2,6 miljoen (2014: €2,7 miljoen) opgenomen onder de voorraden. De verspreid liggende gronden bestaan voornamelijk uit ruilgronden (€1,7 miljoen). Deze gronden zijn niet aangekocht met het stellige voornemen tot toekomstige bouw, maar om op afzienbare termijn te ruilen voor gronden waarop wel een toekomstige bouw is/wordt voorgenomen. Deze ruilgronden hebben momenteel een bepaalde (vaste) bestemming (agrarisch of recreatief). Gedurende deze tijd behoren deze gronden tot de materiële vaste activa.

Op basis hiervan is deze post in 2015 verantwoord onder de materiële vaste activa.

Geprognosticeerde bijdragen in bovenwijkse reserves niet verwerkt conform BBV systematiek in 2015

Bij de inrichting van een nieuwe locatie kunnen kosten ontstaan buiten de grenzen van het exploitatiegebied. De weginfrastructuur moet bijvoorbeeld aangepast worden. Als dekking voor deze bovenwijkse investeringen 'spaart' de gemeente Uden door het inrekenen van bijdragen bovenwijkse reserves op winstgevendende complexen (€7 miljoen). Grondslag hiervoor is het raadsbesluit Optimalisatie Grondbedrijf (nr. 2008/17).

Omdat geen causaal verband bestaat tussen de bovenwijkse reserve en de grondexploitatie, kunnen deze bijdragen niet direct ten laste worden gebracht van de grondexploitatie. Toevoegingen dienen plaats te vinden door (tussentijdse) winstbestemmingen via bijvoorbeeld de Reserve Grondbedrijf of via een winstbestemming uit de programmarekening. Uden verwerkt dit ook zo. Door het reeks inrekenen van de bijdrage in de grondexploitaties geven deze voor wat betreft de grondexploitaties een te negatief beeld van de netto contante waarde en ook niet conform BBV. Aan de negatieve resultaten worden geen bovenwijkse kosten toegerekend derhalve geven deze een juist beeld.

Met ingang van boekjaar 2016 wijzigen de BBV verslaggevingsvereisten. Vanaf 2016 dient de raad een bestemmingsreserve in te stellen voor de bovenwijkse voorzieningen met een causaal verband. Tevens stelt de notitie grondexploitatie 2016 nadere eisen over de activering van de bijdragen voor bovenwijkse voorzieningen via de materiële vaste activa met maatschappelijk nut. Als Uden ervoor kiest om te blijven werken met een bijdrage voor bovenwijkse voorzieningen adviseren wij u impact van deze voorwaarden goed door te nemen.

NIEGG Hoogveld Zuid Noord

Het project Hoogveld Zuid Noord betreft de realisatie van een bedrijventerrein waarbij €15,5 miljoen aan grondverkoop gepland staat. Op basis van de huidige prognose van totaal 1,6 Ha bedrijfsterrin per jaar uitgeven loopt deze exploitatie door tot en met 2036. Op dit project is reeds een voorziening genomen van €1,8 miljoen.

In opdracht van de provincie zijn de afgelopen tijd onderzoeken uitgevoerd naar de behoefte aan bedrijventerreinen in (NO) Brabant. Hieruit blijkt dat aan reguliere bedrijventerreinen een overschot is, c.q. zal ontstaan. In het Regionaal Ruimtelijk Overleg (RRO) van 30 juni zal een eerste voorstel voorbereid worden op eventuele besluitvorming over het al dan niet doorgaan van projecten voor bedrijventerreinen in NO Brabant. De uiteindelijke beslissing neemt de provincie Noord-Brabant daarna. Ook voor Hoogveld Zuid Noord is doorgang derhalve nog onzeker. Niet doorgaan zou een aanzienlijke aanvullende afwaardering betekenen. Uw college is van mening dat het project haalbaar en kansrijk is op basis van de huidige uitgangspunten mede omdat het geen impact heeft op de regio maar vooral voor lokale bedrijven bestemd is. De situatie is onzes inziens door het college voldoende toegelicht in de jaarrekening en jaarverslag. In dit verband wijzen wij u er ook op dat bouwgrondexploitaties met een looptijd langer dan tien jaar vanwege wijzigingen in het BBV vanaf 2016 niet meer toegestaan zijn en de calculatietermijn maximaal tien jaar mag zijn.

NIEGG Eikenheuvel

Ten aanzien van het complex Eikenheuvel is een globale exploitatieopzet gemaakt. Op basis van de gekozen uitgangspunten in MJP 2016 komt dit plangebied naar verwachting in 2022 in ontwikkeling. Na 2022 verwacht men een totaal van €13,8 miljoen aan opbrengsten woningbouw te realiseren. Hierbij wordt een negatieve netto contante waarde verwacht van €0,4 miljoen (2014: €0,8 miljoen). Momenteel is het gebied gewaardeerd op €47 per vierkante meter (2014: €28) op basis van taxaties. Gezien de onzekerheden in dit complex (ontwikkelpotentieel) is een risico reservering opgenomen.

Ontwikkelingen in projecten in exploitatie zijn adequaat toegelicht

Wij achten de toelichting omtrent de ontwikkelingen in de projecten in exploitatie adequaat. Hieronder lichten we de projecten toe die naar onze mening een hoger risicoprofiel hebben.

Nieuw Hoenderbos

Betreft een woningbouwlocatie waarbij nog 10,1 miljoen aan grondverkoop gerealiseerd dient te worden. In deze herziene exploitatie wordt uitgegaan dat uitgifte pas start in 2017 omdat eerst wordt ingezet op uitgiften in met name het plangebied Velmolen-Oost in Uden-Zuid. De exploitatie eindigt mede hierdoor naar verwachting pas per eind 2025. Er heeft een hercalculatie van de kosten plaatsgevonden (hogere plankosten maar lagere kosten bouwrijp maken). Dit leidt per saldo tot een positieve bijstelling van deze kosten met ca €130.000. Op basis van een gemiddelde opbrengst van €275 per m² (prijsspeil 2016) met daarnaast een aantal sociale huurwoningen sluit de grondexploitatie met een gecaluleerd negatief saldo van ca €0,6 miljoen. Ter afdekking hiervan is een voorziening beschikbaar. Gezien een groot deel van de verkopen nog plaats moeten vinden en het project een relatief lange doorlooptijd heeft achten wij dit een risicovol project.

Uden Noord 1

Betreft een woningbouwlocatie waarbij in totaal €37 miljoen aan grondverkoop gerealiseerd wordt. Per 31 december 2015 is hiervan nog €18,5 miljoen te realiseren (2014: €19,5 miljoen). Gezien een groot deel van de verkopen nog plaats moeten vinden en het project een relatief lange doorlooptijd heeft achten wij dit een risicovol project.

Belangrijkste schattingen	Toelichting	
	2015	
Gehanteerde rekenrente		De gemeente Uden hanteert voor 2015 en 2016 4% als rekenrente en disconteringsvoet en vanaf 2017 3,5%. Dit sluit aan met het (begrote) omslagpercentage. Onder het gewijzigd BBV dient de rekenrente bepaald te worden op basis van de verhouding vreemd/eigen vermogen en de disconteringsvoet op basis van de Europees streefgetal voor de inflatie. De rekenrente zal dan voor de gemeente Uden naar verwachting lager uitvallen, wat een voordelig effect heeft op de verwachte projectresultaten.
Kostenstijging		Voor de kostenstijging hanteert de gemeente Uden 1,5%. Deze stijging ligt in lijn met de verwachte stijging van kosten voor woningbouw. Wij kunnen instemmen met deze inschatting. Het blijft daarbij van belang de verwachte kostenstijgingen goed te monitoren en jaarlijks te actualiseren.
Opbrengstenstijging		Gemeente Uden heeft 0,5% opbrengstenstijging voor de woningbouw verwerkt in de exploitaties. Landelijk wordt een opbrengstenstijging van 2% verwacht. Derhalve hebben we de verwerkte opbrengstenstijging als conservatief aangemerkt.
Gehanteerde programmering		De programmering is in 2015 geactualiseerd. Hierbij is de programmering aangepast ten opzichte van voorgaand jaar. Zoals bovenstaand toegelicht is het uitgifte tempo versneld. Op basis van de werkelijke uitgifte en de voortgang in de projecten kunnen wij hiermee instemmen.
Waardering NIEGG		Voor de toelichting rondom Hoogveld Zuid - Noord verwijzen wij naar de bovenstaande paragraaf.

Controleverschil 	Voorzichtig 	Evenwichtig 	Optimistisch 	Controleverschil
<i>Aanvaardbare bandbreedte – gebaseerd op materialiteitsoverwegingen</i>				

Wij kunnen instemmen met de in de jaarrekening toegepaste waarderingsgrondslagen en de door het college gemaakte afwegingen en schattingen.

2.4. De door het college gemaakte schattingen leiden tot diverse bevindingen

Bij het opstellen van de jaarrekening dient het college belangrijke schattingen aangaande de verslaggeving toe te passen en toe te lichten. We hebben de schattingen die het college heeft gemaakt bij het opstellen van de jaarrekening 2015 beoordeeld en hebben geconcludeerd dat deze zijn gebaseerd op controle-informatie en schattingen. De onderstaande tabel geeft een overzicht van onze bevindingen met de bijbehorende motivering. Voor wat betreft de belangrijke schattingen die ook in het voorgaande jaar relevant waren, is onze conclusie dat deze zijn gebaseerd op consistente uitgangspunten en veronderstellingen.

Belangrijkste schattingen	Bevindingen	Toelichting
	2015	
Verwachte levensduur van materiële vaste activa	●	<ul style="list-style-type: none"> We hebben vastgesteld dat de afschrijvingstermijnen zijn toegepast conform de Regeling activering en afschrijving gemeente Uden 2014. Hierbij hebben wij geen bijzonderheden geconstateerd.
Waardering financiële vaste activa	●	<ul style="list-style-type: none"> De financiële vaste activa bestaat ultimo 2015 uit kapitaalverstrekkingen (€3.667.000), leningen aan woningbouwcorporaties (€13.945.00), overige leningen (€2.698.000) en bijdragen aan activa in eigendom van derden (€754.000). In 2015 is op basis van de financiële positie van theater Markant de deelneming conform BBV voorzien tot nihil. De totale voorziening betreft €227.000. Wij kunnen instemmen met deze verwerkingswijze.
Waardering vastgoed	●	<ul style="list-style-type: none"> Tijdens de jaareindecontrole hebben we besproken dat er momenteel geen concrete plannen zijn om de maatschappelijke functie van het geactiveerde vastgoed van de gemeente te wijzigen. Ook op basis van de analyse van leegstaande panden in relatie tot de boekwaarde is geen afwaardering noodzakelijk gebleken. Bij de jaarwisseling 2014-2015 zijn twee basisscholen verloren gegaan. De resterende boekwaarden ad €865.000 is daarom afgeboekt.
Waardering debiteuren	●	<ul style="list-style-type: none"> Ten aanzien van de waardering debiteuren valt op dat de gemeente ervoor heeft gekozen om zeer oude debiteuren sociale zaken niet af te boeken maar nog in de voorziening te laten staan. Van het totaal openstaand saldo debiteuren sociale zaken van €2.600.000 is een bedrag van €1.535.000 ouder dan 5 jaar. Deze posten zijn meegenomen in de voorziening, maar gezien de grote omvang van deze oude posten adviseren wij de openstaande posten en de voorziening op te schonen.
Waardering grondexploitaties	●	<ul style="list-style-type: none"> Wij zijn van mening dat de schattingen met betrekking tot de grondexploitaties een betrouwbaar beeld geven van de waardering van uw grondexploitaties. Voor een uiteenzetting hiervan verwijzen wij naar paragraaf 2.3 van deze rapportage.
Voorzieningen	●	<ul style="list-style-type: none"> De voorziening Appa (pensioenvoorziening oud wethouders) van €1.700.000 opgenomen. In onze opinie was deze voorziening ca €545.000 te laag gewaardeerd omdat de provider een te hoge rente en niet de meest recente sterftetabel gehanteerd heeft. De €545.000 is in de definitieve jaarrekening toegevoegd aan de voorziening.
Juistheid en volledigheid kortlopende schulden en overlopende activa/passiva	●	<ul style="list-style-type: none"> Wij zijn van mening dat de schattingen met betrekking tot de op te nemen overlopende activa en passiva op een evenwichtige wijze tot stand gekomen en onderbouwd.

Controleverschil ●	Voorzichtig ●	Evenwichtig ●	Optimistisch ●	Controleverschil ●
Aanvaardbare bandbreedte – gebaseerd op materialiteitsoverwegingen				

2.5. Overige jaarrekeningposten nader bekeken

Voorziening riolering is toe aan actualisatie

Ultimo 2015 is geen directe aansluiting te maken tussen het gemeentelijk rioleringsplan (GRP) en de voorziening. Wij hebben begrepen dat in 2016 een volledige actualisatie van het GRP wordt uitgevoerd. In vervolg daarop adviseren wij om jaarlijks het GRP te blijven actualiseren zodat de eindstand met de voorziening inzichtelijk blijft.

Op basis van BBV dient de voorziening ten aanzien van groot onderhoud uitgesplitst te zijn in de categorieën groot onderhoud en vervanging.

Wij adviseren om deze uitsplitsing ultimo 2016 te verwerken in samenhang met de actualisatie van het GRP. Voor de verdere voorwaarden refereren wij aan de notitie riolering van de commissie BBV uit november 2014.

2.6. Financiële kengetallen laten stabiel beeld zien

Financiële kengetallen nader uitgewerkt:

Kengetal	2015	Begroting 2016*	2014
1a. Netto schuldquote	75%	93%	88%
1b. Netto schuldquote gecorrigeerd	62%	81%	73%
2. Solvabiliteitsratio	28%	24%	24%
3. Grondexploitatie	36%	36%	41%
4. Structurele exploitatieruimte	-2,4%	-0,4	0,1%
5. Belastingcapaciteit	99%	97%	99%

1a. Netto schuldquote

De netto schuldquote geeft inzicht over de hoogte van de schulden van een gemeente. Hiermee wordt inzichtelijk gemaakt hoeveel schulden een gemeente kan dragen op basis van de inkomsten. Hoe hoger het inkomen van een gemeente des te meer schulden kan een gemeente aangaan zonder dat dit onverantwoordelijk is. De netto schuldquote ligt voor 2015 op 75% en voor de begroting 2016 op 93. Een netto schuldquote < 110 is goed. De verwachte toename op basis van de begroting 2016 komt door verwachte aflossingen in 2016 en nieuw aangegane langlopende financiering. Maar blijft binnen een verantwoorde bandbreedte.

1b. Netto schuldquote gecorrigeerd voor verstrekte leningen

Netto schuldquote gecorrigeerd voor verstrekte leningen komt overeen met de schuldquote gecorrigeerd met de kapitaalverstrekkingen aan deelnemingen, gemeenschappelijke regelingen en de overige verbonden partijen. De netto schuldquote gecorrigeerd voor verstrekte leningen volgt het patroon van de netto schuldquote.

2. Solvabiliteitsratio

De solvabiliteit geeft inzicht in de verhouding van het eigen vermogen ten opzichte van het vreemd vermogen. Solvabiliteit geeft inzicht in hoeverre de activa is betaald met eigen middelen en de financiële gezondheid van een gemeente op de lange termijn. Een solvabiliteit > 20% is de norm. De verwachte afname van de solvabiliteit in 2016 ligt in lijn met de toename in langlopende financiering.

3. Grondexploitatie

De grondexploitatie wordt ook wel voorraadquote genoemd en geeft inzicht in de voorradenpositie van de gemeente ten opzichte van het balanstotaal. De afname is te verklaren door de afname van de boekwaarde van de bouwgronden in exploitatie. Voor een verdere toelichting inzake de grondexploitaties verwijzen wij naar paragraaf 2.2.

4. Structurele exploitatieruimte

De structurele exploitatieruimte geeft inzicht in hoeverre de gemeente de structurele lasten kan dekken met de structurele baten. In 2015 was de structurele exploitatieruimte net niet toereikend om de structurele lasten te dekken, meerjarig heeft de gemeente dit wel afgedekt. Bij een kengetal van groter of gelijk aan nihil wordt hieraan voldaan. Uit de kengetallen blijkt dat Uden bij de begroting 2016 niet, maar in de meerjarenbegroting wel in staat is om de structurele lasten met structurele baten te dekken.

5. Belastingcapaciteit

De belastingcapaciteit geeft inzicht in de capaciteit van gemeenten om aanvullende onroerendezaakbelasting (OZB) te heffen. Hiermee wordt inzichtelijk gemaakt wat de woonlasten van een gezin in de gemeente zijn ten opzichte van het landelijk gemiddelde. Op basis van de begroting 2016 nemen naar verwachting de belastingen af ten opzichte van het landelijke gemiddelde, waardoor het percentage daalt.

Toelichting kengetallen:

Kengetal	Berekening
1a. Netto schuldquote	Netto schuldquote= (langlopende schulden + kortlopende schulden + crediteuren + overlopende passiva) – (langlopende uitzettingen + kortlopende vorderingen + liquide middelen + overlopende activa) / inkomsten voor bestemmingsreserves.
1b. Netto schuldquote gecorrigeerd	Netto schuldquote gecorrigeerd voor verstrekte leningen komt overeen met de schuldquote gecorrigeerd met de kapitaalverstrekkingen aan deelnemingen, gemeenschappelijke regelingen en de overige verbonden partijen.
2. Solvabiliteitsratio	Solvabiliteitsratio= eigen vermogen / balanstotaal.

Kengetal	Berekening
3. Grondexploitatie	Voorraadquote= bouwgrond + voorraden onderhanden werk + overige voorraden / totale inkomsten.
4. Structurele exploitatieruimte	Structurele exploitatieruimte = (structurele baten – structurele lasten gecorrigeerd voor incidentele baten) + (totaal structurele onttrekkingen aan de reserves – structurele toevoegingen aan de reserves) / totaal inkomsten.
5. Belastingcapaciteit	Belastingcapaciteit = (OZB-lasten voor gezin bij gemiddelde WOZ-waarde + rioolheffing voor gezin bij gemiddelde WOZ-waarde + afvalstoffenheffing voor een gezin + eventuele heffingskorting voor een gezin) / woonlasten landelijke gemiddelde voor gezin in het voorafgaande begrotingsjaar.

Incidentele baten en lasten hebben betrekking opheffing van reserve dekking kapitaallasten

Voor een uitgebreide analyse van de verschillen tussen de realisatie 2015 en de primitieve en bijgestelde begroting verwijzen paragraaf incidentele baten en lasten in de jaarrekening. In de jaarrekening zijn de incidentele baten en lasten toegelicht op programmaniveau, met vervolgens een toelichting van de grootste incidentele posten.

De belangrijkste incidentele mutaties hebben betrekking op:

- Opheffing sub reserves dekking kapitaallasten met een vrijval van €3.225.000 op basis van de begrotingsnotitie 2016 (zoals vastgesteld op 5 juli 2015).

Uden is in staat om risico's op te vangen vanuit de weerstandscapaciteit

Onderstaande tabel geeft de verhouding tussen de weerstandscapaciteit en de door de gemeente geïnventariseerde risico's weer.

Weerstandsvermogen (in mil €)	2015	2014
A. Weerstandscapaciteit	37	32
B. Beleidsrisico's en bedrijfsrisico's	14,4	15,0
Verhouding risico's tot de capaciteit (A/B)	2,55	2,13

Verreweg de meeste risico's houden verband met de grondexploitatie. Van de totale risico inschatting heeft 50% daarop betrekking. De overige risico's zijn ook relatief kleinere posten. Op zich achten wij het weerstandsvermogen van Uden ruim genoeg om de risico's te kunnen afdekken. De weerstandratio is ten opzichte van 2014 ook gestegen. We zien ook dat de vermogenspositie van Uden die sinds 2009 aanzienlijk gedaald was weer een lichte verbetering laat zien.

2.7. Uden voldoet aan Wet Normering Topinkomens (WNT)

WNT adequaat opgenomen in de jaarrekening

De WNT-verantwoording van gemeente Uden is opgenomen in de toelichting van de jaarrekening. Hierbij is conform de WNT voorwaarden een toelichting opgenomen op de bezoldiging van de gemeentesecretaris en de griffier. Uit onze controle zijn geen tekortkomingen gebleken.

WNT blijft aan verandering onderhevig – wijzigingen in 2016

Ook in 2016 worden in de WNT weer een aantal wijzigingen doorgevoerd. De wettelijke maximale bezoldiging voor topfunctionarissen is aangepast van €178.000 in 2015 naar €179.000 in 2016.

De belangrijkste wijziging in 2016 heeft betrekking op topfunctionarissen die anders dan op grond van een dienstbetrekking hun werkzaamheden verrichten ('externe topfunctionarissen'). Voor de eerste zes maanden waarin de topfunctie wordt vervuld geldt een maximum bezoldiging van €144.000. Voor de volgende zes maanden geldt een maximum bezoldiging van €108.000. Over deze hele periode geldt bovendien dat het gemiddeld uurtarief niet hoger dan €175 (exclusief BTW) mag zijn. Vanaf de dertiende maand geldt hetzelfde maximum als voor topfunctionarissen met een dienstbetrekking. Als het vervullen van de topfunctie méér dan zes aaneengesloten maanden wordt onderbroken wordt daarna opnieuw gestart met het tellen van het aantal maanden waarin de functie is vervuld. Bij een kortere onderbreking wordt het aantal maanden doorgeteld.

2.8. Wijzigingen in wet- en regelgeving – Sector Topics App

Voor actualiteiten en achtergronden wijzen wij u op onze SectorTopics App. Met de SectorTopics-app van PwC volgt u nieuws, trends, ontwikkelingen en onze visie erop in de publieke sector. De Capita Selecta is een van de onderdelen van deze app. Daarnaast vindt u in de app een agenda met activiteiten van PwC voor de publieke sector.

De SectorTopics App is gratis te downloaden in uw appstore (Apple, Android en Blackberry).

Daarbij wijzen wij u vooral op de volgende onderwerpen die relevant zijn voor u:

- Nieuwe aanbestedingsrichtlijnen.
- Invoering nieuwe Vpb.

3. *Onze visie op uw interne beheersing*

3.1 *De belangrijkste onderwerpen uit de rapportage interim bevindingen samengevat*

Onze bevindingen omtrent uw interne controleomgeving hebben we op 3 maart 2016 besproken met de audit commissie. De belangrijkste onderwerpen uit rapportage interim bevindingen zijn hiernaast weergegeven. In deze paragraaf geven wij naast een toelichting op deze onderwerpen ook de status ten tijde van de jaarrekeningcontrole weer.

1. *Interne beheersing van goed niveau*

Voorafgaand aan onze interim controle hebben wij onze zogenaamde dertig dagen scan uitgevoerd. Deze scan bevat een normenkader dat voorziet in vragen die bepalen in welke mate uw gemeente op het betreffende ontwikkelniveau 'in control' is. Wij concluderen dat de interne beheersing binnen gemeente Uden zich nagenoeg op het niveau van Financial Control bevindt, waarbij er tevens mogelijkheden bestaan om op deelgebieden door te groeien naar management control. Vanuit de interim controle zijn wij een organisatie die nadrukkelijk stuurt op het beheersen van belangrijke processen.

2. *Voortvarende samenwerking met interne controlefunctie*

Wij maken gebruik van de door de intern controle afdeling uitgevoerde controlewerkzaamheden. Onze algehele conclusie is dat wij in het kader van onze controlerende functie kunnen steunen op de werkzaamheden van deze verbijzonderde interne controlefunctie (VIC). Voor ieder proces is een risicoanalyse, normenkader, toets criteria en werkprogramma opgenomen. Daarnaast is de financiële omvang (populatie) van een proces in kaart gebracht. De dossiervorming en rapportages zijn eenduidig. Hoer en wederhoor van bevindingen wordt formeel geëffectueerd doordat de afdelingshoofden de rapportage ondertekenen.

Wij hebben enkele suggesties gedaan ten aanzien van de doorontwikkeling. Enkele onderdelen zijn:

- Wij bevelen u aan om concrete afspraken te maken over de uitvoering, maar ook de tussentijdse afstemming en oplevering om te waarborgen dat interne controle werkzaamheden tijdig en gedurende het jaar worden uitgevoerd en afgerond. worden afgerond (en eventuele bijsturing tijdig kan plaatsvinden).
- Het aantal uit te voeren deelwaarneming is gebaseerd op een risicoanalyse. Onderdeel van de risicoanalyse is de financiële omvang. Wij adviseren de financiële omvang te baseren op de uw financiële administratie en/of begroting/IV3, met een zichtbare link tussen de financiële stromen en de processen. Op deze wijze wordt de volledigheid van stromen en onderliggende processen gewaarborgd.
- Neem bij de risicoanalyse de overwegingen op wanneer een proces niet in de VIC wordt meegenomen.
- Sluit de risicoanalyse per proces aan met de risicoanalyse zoals opgenomen in het interne controleplan.

3. *Opvolging bevindingen interim controle opgepakt*

De bevindingen zoals opgenomen in onze rapportage interim controle zijn door de organisatie opgepakt. Op hoofdlijnen betreft het de volgende acties:

- Oninbaarheidsrisico terugvorderingen sociale zaken, circa 94% in 2014 voorzien.
- De procedure voor het vaststellen van levering of dienst is verder uitgewerkt en wordt geïmplementeerd in het proces. Bij de jaarrekeningcontrole hebben wij zelf geen bijzonderheden geconstateerd bij de uitgevoerde gegevensgerichte werkzaamheden.
- Voor inkopen < €30k bestaat geen zichtbare aansluiting met (eventuele) raamovereenkomst. Deze bevinding wordt opgevolgd door de inrichting van de contract/verplichtingenadministratie.
- De autorisatie en controle van wijzigingen in crediteurenstamgegevens is opgepakt per jaareinde op basis van de logging in Key2financien. Uit deze werkzaamheden zijn geen bijzonderheden naar voren gekomen.
- Inkomend subsidieregister kan uw beheersing van subsidieprojecten vergroten. Invoering hiervan wordt door de gemeente nog overwogen in relatie tot het beperkt aantal overige subsidies naast de SiSa verantwoording.

- Het normenkader wordt niet jaarlijks vastgesteld, daarbij bevat het normenkader niet de externe wet en regelgeving. Per raadsperiode zal de gemeenteraad gevraagd worden het normenkader formeel vast te stellen.
- Beperkt gebruik verplichtingenadministratie verhoogt het risico op onrechtmatigheden in (Europese) aanbestedingen. Binnen de organisatie is weer aandacht gevraagd voor de invoering van de verplichtingenadministratie.
- Mogelijk risico op onvolledige verantwoording huren- en pachtbrengrsten. Om per jaareinde het risico te mitigeren is een totaal verbandsanalyse gemaakt tussen de objecten en de opbrengsten.
- De kasprocedures zijn inmiddels aangescherpt door periodiek een onafhankelijke tweede persoon mee te laten tellen.

4. Grondexploitaties

In onze rapportage interim bevindingen hebben we tevens stilgestaan bij de herziene verslagleggingsregels rondom grondexploitaties (grexten). De commissie BBV heeft een aantal voorstellen uitgewerkt die leiden tot wijziging van het BBV c.q. aanpassing van de Nota grondexploitatie. De gemeente Uden is bezig met de voorbereidingen voor de inrichting van de nieuwe verslaggevingsregels, door het bepalen van de effecten per project.

Voor de beoordeling van de grondexploitaties verwijzen we tevens naar paragraaf 2.3.

5. Decentralisaties in het sociale domein

De laatste stand van zaken met betrekking tot het sociale domein is opgenomen in paragraaf 2.2.

6. Verbonden partijen en waarborgen

De gemeente Uden werkt samen met buurgemeenten inzake het beheer van verbonden partijen. Per verbonden partij wordt een verantwoordelijke gemeente aangewezen met een adoptieambtenaar. Deze ambtenaar is verantwoordelijk voor de communicatie, afstemming en beoordeling van de betreffende beleidsdocumenten van de betreffende verbonden partij.

Een deel van de door de gemeente gewaarborgde leningen betreffen hypotheek van burgers in Uden. Deze hypotheek hebben (per stuk) een geschatte gemiddelde omvang van €50.000, met een totaal van €4.400.000.

Voor deze waarborgen heeft de gemeente geen controle op kredietwaardigheid ingericht. Gezien de individuele waarde is het risico beperkt, echter adviseren wij een enige mate van monitoring in te richten in lijn met de beoordeling van de kredietwaardigheid van de andere gewaarborgde geldleningen.

7. Invoering Vpb-plicht en IKB

Uden heeft de voorbereidingen voor de invoering van de Vpb afgerond. De Vpb plicht ziet met name op de grondexploitaties, er zijn geen andere belaste activiteiten. De aanpassingen in de procedures en exploitatieopzetten heeft de gemeente in gang gezet.

Vanaf 1 januari 2017 gaat de gemeente van start met IKB. Op moment worden de afspraken met de werknemers uitgewerkt, zodat de medewerkers vanaf 1 januari 2017 hun eigen keuzebudget kunnen beheren.

8. Geen aanwijzingen van fraude geconstateerd

De primaire verantwoordelijkheid voor het voorkomen en opsporen van fraude en onjuistheden berust bij het college van burgemeester en wethouders. Als uw accountant hebben wij de verantwoordelijkheid om risico's van fraude te herkennen, voor zover deze risico's kunnen leiden tot materiële fouten in de jaarrekening.

Tijdens onze controle van de jaarrekening 2015 hebben wij geen aanwijzingen voor fraude gevonden.

9. Geautomatiseerde gegevensverwerking heeft formalisatieslag nodig

Vanuit wet- en regelgeving is het vereist dat wij een reflectie geven op de betrouwbaarheid en continuïteit van uw geautomatiseerde gegevensverwerking.

Op basis van onze werkzaamheden hebben wij de volgende bevindingen en actiepunten vastgesteld:

- Formaliseer het huidige wijzigingsbeheerproces in een procedure en beschrijf daarin de te volgen stappen: Taken, Verantwoordelijkheden en Bevoegdheden.
- Registreer alle wijzigingen centraal, bijvoorbeeld in de change management module van het helpdesksysteem TopDesk.
- Documenteer testresultaten van alle wijzigingen en de vrijgave voor implementatie van wijzigingen in de productieomgeving zodat er een volgbare audittrail ontstaat.

-
- Stel een autorisatiematrix op voor de toekenning / controle van autorisaties binnen GWS4all.
  - Waarborg dat alle mutaties (waaronder uitdienstmeldingen) tijdig worden doorgegeven aan de applicatiebeheerders en stel periodiek vast of de autorisaties binnen applicaties in lijn zijn met de functies van medewerkers.
  - Scherp de wachtwoordrestricties binnen het netwerk en de applicaties (Key2Financiën en GWS4all) aan conform de best-practice. Waarborg daarnaast dat alle medewerkers aan de wachtwoordrestricties moeten voldoen.

Op basis van door de gemeente aanvullend uitgevoerde werkzaamheden om de risico's te mitigeren en werkzaamheden vanuit de accountantscontrole (onder andere met toepassing van data-analyse) zijn de risico's in voldoende mate gemitigeerd.

Wij zijn onafhankelijk

We hebben onze naleving van de externe standaarden, het wereldwijde onafhankelijkheidsbeleid van PwC en het onafhankelijkheidsbeleid van de gemeente met betrekking tot onze dienstverlening in 2015 bewaakt en bevestigd dat we aan deze onafhankelijkheidsverplichtingen hebben voldaan en voldoen.

A. *Bijlagen*

A.1. Single information Single audit (SiSa)

Wij hebben in onze controle specifieke werkzaamheden verricht om een oordeel te kunnen geven over de getrouwheid en rechtmatigheid van de financiële verantwoordingsinformatie in de bijlage inzake SiSa bij de jaarrekening 2015 van gemeente Uden. Onze werkzaamheden varieerden van het beoordelen van de interne beheersing tot het uitvoeren van detailcontroles. In de bijlage bij de jaarrekening zijn twee typen indicatoren opgenomen:

- Indicatoren (bedragen en andere kwantitatieve gegevens, veelal prestatie-indicatoren), die van invloed zijn op de financiële vaststelling.
- Indicatoren, zonder invloed op de financiële vaststelling.

Voor de eerste indicator geldt dat er een relatie is tussen de jaarrekening en de bijlage. Wij hebben op deze indicatoren een reguliere rechtmatigheidscontrole uitgevoerd en indien specifiek gevraagd, is de deugdelijke totstandkoming van de indicator beoordeeld. De tweede indicator heeft normaliter geen directe relatie met de gemeentelijke jaarrekening. Deze indicatoren zijn noodzakelijk voor het departementale jaarverslag. Bij deze indicatoren hebben wij alleen de deugdelijke totstandkoming van de indicator beoordeeld en dus niet de rechtmatigheid vastgesteld.

Voor de bevindingen uit onze controle gelden op grond van het Besluit accountantscontrole decentrale overheden ('BADO') zwaardere rapporteringstoleranties dan voor andere onderdelen van de reguliere jaarrekening.

In dit rapport van bevindingen hebben wij per specifieke uitkering fouten en onzekerheden, boven een vastgestelde financiële grens, opgenomen voor zover deze niet door de gemeente zijn gecorrigeerd. De financiële grens is afhankelijk gesteld van de omvang basis van de regeling. De omvang basis wordt gebaseerd op de gevraagde indicator. Bij een gevraagde indicator van 'bestedingen gedurende het jaar' wordt de omvang basis bijvoorbeeld gevormd door de bestedingen in de regeling. De financiële grens is per specifieke uitkering:

- €12.500 indien de omvang basis kleiner dan of gelijk is aan €125.000;
- 10% indien de omvang basis groter dan €125.000 en kleiner dan of gelijk is aan €1.000.000;
- €125.000 indien de omvang basis groter is dan €1.000.000.

De rapporteringstolerantie heeft geen consequenties voor de omvang en aard van de controle van specifieke uitkeringen. Het gaat alleen om het rapporteren van de waargenomen fouten en onzekerheden voortkomende uit de accountantscontrole.

Op basis van de Nota verwachtingen accountantscontrole uitgegeven door het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties rapporteren wij door middel van onderstaande voorgeschreven tabel de geconstateerde fouten of onzekerheden per regeling.

Nr.	Naam specifieke uitkering of overige	Totale fout of onzekerheid per specifieke uitkering	Totale omvang van de fout of de onzekerheid (in €)	Toelichting fout/onzekerheid
OCW D9	Onderwijsachterstandenbeleid 2011-2015 (OAB)	€0-	N.v.t.	N.v.t.
OCW D11	Wet participatiebudget 2014	€0	N.v.t.	N.v.t.
I&M E27B	Brede doeluitkering verkeer en vervoer SiSa tussen medeoverheden	€0	N.v.t.	N.v.t.
SZW G1A	Wet sociale werkvoorziening (Wsw)_totaal 2014	€0	N.v.t.	N.v.t.
SZW G2	Gebundelde uitkering op grond van artikel 69 Participatiewet_gemeentedeel 2015	€0	N.v.t.	N.v.t.
SZW G2A	Gebundelde uitkering op grond van artikel 69 WWB Totaal 2014	€0	N.v.t.	N.v.t.
SZW G3	Besluit bijstandsverlening zelfstandigen 2004 (exclusief levensonderhoud beginnende zelfstandigen)_gemeente 2015	€0	N.v.t.	N.v.t.
SZW G3A	Besluit bijstandsverlening zelfstandigen 2004 (exclusief levensonderhoud beginnende zelfstandigen)_totaal 2014	€0	N.v.t.	N.v.t.
SZW G5A	Wet Participatiebudget (WPB)_totaal 2014	€0	N.v.t.	N.v.t.

A.2. Fraude, fouten en niet-naleving van wet- en regelgeving

De verantwoordelijkheid voor de jaarrekening berust bij het management. Uit dien hoofde is het management verantwoordelijk voor het beschermen van het vermogen van de vennootschap, het voeren van een afdoende financiële administratie en het in stand houden van een geschikt systeem van interne beheersing (waaronder procedures voor het waarborgen van de betrouwbaarheid en continuïteit van geautomatiseerde systemen en het voorkomen en opsporen van fraude, overige onregelmatigheden en fouten en niet-naleving van wet- of regelgeving). Wij hebben onze controle zodanig ingericht dat wij een redelijke mate van zekerheid verkrijgen dat de jaarrekening in zijn geheel geen afwijkingen van materieel belang bevat die het gevolg is van fraude of fouten.

Onze controle bestond niet uit een uitvoerige controle van transacties zoals noodzakelijk zou zijn om fouten of fraude die niet hebben geleid tot materiële afwijkingen in de jaarrekening te kunnen opsporen. Het dient te worden onderkend dat het controleproces inherente beperkingen kent. Als gevolg van de aard van fraude, met name wanneer daarbij sprake is van verhulling door samenzwering en vervalsing van documenten, is het mogelijk dat bij een controle die is opgezet en uitgevoerd in overeenstemming met algemeen aanvaarde controlestandaarden materiële fraude niet wordt ontdekt.

Hoewel doeltreffende interne beheersingsmaatregelen het risico dat fouten en fraude zich voordoen of onontdekt blijven, doen afnemen, wordt dit risico hiermee niet weggenomen. Wij kunnen daarom niet garanderen dat eventuele fouten of gevallen van fraude ontdekt worden. Gegeven de inherente beperkingen van het controleproces en het interne beheersingssysteem kan en mag er niet op vertrouwd worden dat ons onderzoek alle fouten of gevallen van fraude aan het licht zal brengen.